

Redactie en Beheer : Justus Lipsiusstraat 18, Leuven.

Abonnering voor België en andere landen, Nederland uitgezonderd, door overschrijving op de postrekening van *Tijdschrift voor Filosofie*, Justus Lipsiusstraat 18, Leuven : 44 85 96.

Abonnering voor Nederland en Overzeese gebieden : Uitgeverij Het Spectrum, Postbus 2073, Utrecht (Postrekening 27 62 72) en bij de boekhandel.

Abonnementsprijs :

België : 400 F.

Nederland : f 29.

Andere landen : 9 dollar

Afzonderlijke nummers : België : 110 F. Nederland : f 8. Andere landen : 2,5 dollar.

Alle bijdragen worden gepubliceerd op verantwoordelijkheid van de schrijvers.

Niet-ondertekende bijdragen gaan uit van de verantwoordelijke Redactie en verschijnen op haar verantwoordelijkheid.

Alle rechten voor vertaling en overname voorbehouden.

INHOUD :

ARTIKELN.

A. Wylleman, De grondslag van de moraal	623
G. Scheltens, God is dood (<i>Résumé</i> : „Dieu est mort”, p. 668)	636
J. Gonda, De Kosmogonie van Rgveda 10, 129 (<i>Summary</i> : Englisch translation of Rgveda 10, 129, p. 695)	670
E. Minkowski, Le détail	697
P. Hossfeld, Objektive Natur und erlebte Natur	705

KRITISCHE STUDIES.

K. Oedingen, Reflexionen über die Ontologie	720
---	-----

BOEKBESPREKINGEN

.	729
-----------	-----

KRONIEK.

D. M. De Petter, Het VIIIe Duitse Congres voor Filosofie	744
M. De Mullewie, Algemene kroniek	748

WERKEN BIJ DE REDACTIE INGEKOMEN	759
--	-----

BIBLIOGRAFISCHE REPERTORIUM	381*
---------------------------------------	------

TIJDSCHRIFT VOOR FILOSOFIE

VERANTWOORDELIJKE REDACTIE : G. A. DE BRIE (Leuven), B. DE CLERCQ (Leuven), M. DE MULLEWIE (Leuven), D. M. DE PETTER, Voorzitter van de Redactie (Leuven), J. H. WALGRAVE (Leuven).

REDACTIERAAD : C. BARENDSE (Amsterdam), F. J. J. BUYTENDIJK (Utrecht), P. DE BRUIN (Maastricht), L. DE RAEYMAEKER (Leuven), A. DE VOS (Rome), A. DE WAELEHENS (Leuven), N. LUYTEN (Freiburg i/Z.), A. VAN MELSEN (Nijmegen), H. VAN BREDA (Leuven).

Uitgegeven met de medewerking van de Universitaire Stichting van België, en van de Belgische regering.

DE KOSMOGONIE VAN RGVEDA 10, 129

door J. GONDA (Utrecht).

De kosmogonische hymne RV. 10, 129 is terecht de diepzinnigste en tegelijkertijd de minst onvolledige, meest expliciete samenhangende Rgveda tekst van zijn soort genoemd¹. Deussen² noemde haar zelfs door haar edele eenvoud en door de zuiverheid van haar denkbeelden „misschien het diepzinnigste stuk filosofie, dat uit oude tijden tot ons gekomen is”. Ook Strauss³ was, terecht, zeer positief in zijn oordeel, toen hij opmerkte, dat aan dit dichtwerkje „ein erster Platz unter den spekulativen Dichtungen hohen Altertums aller Völker gesichert ist”. En zonder nu Mehta⁴ te volgen, die van „an assertion of inward

1. Voor een kort overzicht over de verschillende kosmogonische speculaties in de Rgveda leze men b.v. C. A. SCHARBAU, *Die Idee der Schöpfung in der vedischen Literatur*, Stuttgart, 1932; P. OLTRAMARE, *L'histoire des idées théosophiques dans l'Inde*, I, Paris, 1906, p. 6 vlgg.; en A. B. KEITH, *The religion and philosophy of the Veda and Upanishads*, Cambridge Mass., 1925, p. 442 vlgg. (die ten onrechte van „stupid myths” spreekt en opmerkt, dat „there is nothing particularly valuable or serious in these attempts, though they merit mention”; over RV. 10, 129 p. 435 vlgg.); voor de latere Veda H. OLDENBERG, *Die Lehre der Upanishaden und die Anfänge des Buddhismus*, Göttingen, 1923, p. 67 vlgg. – Een recente verhandeling is V. S. AGRAWALA, *Hymn of Creation*, RV. 10, 129, Benares, 1963. – In verband met enige hoofdpunten van RV. 10, 129 mag afzonderlijk op de latere plaats Sat. Br. 11, 1, 6, 1 gewezen worden, waar de oerwateren verlangden zich te reproduceren, askese deden, en een gouden ei voortbrachten dat een jaar lang ronddreef.

2. P. DEUSSEN, *Allgemeine Geschichte der Philosophie*, I, 1, Leipzig, 1920, p. 120 vlg.

3. O. STRAUSS, *Indische Philosophie*, München, 1925, p. 24.

4. P. D. MEHTA, *Early Indian religious thought*, London, 1956, p. 71. Ook de opmerking (p. 72), dat „this poem bears the influences of several lines of thought: naturalistic, psychological, philosophical, speculative and agnostic” kan ik niet onderschrijven. Dergelijke „lines of thought” kan men alleen „onderscheiden”, als men aan een archaisch stuk speculatieve poëzie onze categorieën aanlegt.

personal freedom” tegenover het traditionele godengeloof spreekt, bij een agnostisch auteur die de diepste vragen durfde te stellen – dergelijke speculaties sloten geloof aan de goden geenszins uit –, mag men deze tekst wel van groot belang achten als een beknopte, voorzichtige⁵ en dichterlijke voorloper van hoogst belangrijke, later systematisch uitgewerkte Indische denkbeelden omtrent de relatie tussen de schepping en haar oorsprong.

De ‘dichter’ – d.w.z. de geïnspireerde ziener die in de mythische voortijd op boven-zinnelijke wijze de waarheid die in het gedicht is neergelegd heeft geschouwd – is volgens de traditie Prajapati Parameshthin, d.i. de Schepper en Heer der Creaturen, die in de *brahmanaliteratuur* een grote rol speelt: boven de goden verheven, is hij met het Al identiek en laat hij door emanatie de creaturen uit zich ontstaan. Parameshthin, „de Hoogste, het Hoogste Wezen” is een benaming voor een figuur behorende tot de hoogste wezens of categorieën, zoals het brahman, de wereld; soms wordt hij ook onderscheiden van Prajapati en vormt hij met deze scheppersgestalte een complementair paar; elders, zoals hier, zijn beiden identiek. Er is terecht op gewezen (Agrawala, *Hymn of Creation*, p. 4), dat de ‘dichter’ van onze tekst meer een personificatie van een idee is – alleen Prajapati zou zich over de behandelde stof kunnen uitlaten – dan een figuur, die ook maar enigszins aanspraak kan maken op historische of legendarische realiteit.

De aanhef van dit opstel bedoelt echter niet te zeggen, dat deze tekst ons in alle details volkomen duidelijk zou zijn. De uiteenlopende vertalingen en commentaren bewijzen dit voldoende. Intussen kan een aantal moeilijkheden waarvoor onze voorgangers bleven staan, of die ze op niet houdbare wijze poogden op te lossen worden opgeheven of tot kleinere omvang worden teruggebracht door een dieper inzicht in de terminologie die de auteur gebruikt en in de samenhang der begrippen waarmee hij opereert. Het komt mij dan ook enigszins overdreven voor om met Renou⁶ te poneren, dat weinig Vedische ‘hymnen’ zo mysterieus zijn, „tant est grand le nombre des détails dont la signi-

5. Zie ook DEUSSEN, *o.c.*, p. 120 vlg.

6. L. RENOUE, *Hymnes spéculatifs du Veda*, Paris, 1956, p. 254.

De vermoedelijk voorzichtige⁹⁴ term *adhyaksa* „die het oog laat gaan over” kan tevens een zekere gunstige, beschermende invloed van de betrokkene impliceren. De niet nader genoemde gestalte in het hoogste firmament herinnert ons enerzijds aan de zon die in RV. 10, 88, 13 de oeroude, krachtige *adhyaksa* van het wonderbaarlijk geheimenis (*yaksa*) genoemd wordt⁹⁵, anderzijds aan de naamloze schepper en oergestalte van RV. 10, 121, die daar in strophe 10 met Prajapati wordt geïdentificeerd, de skepsis in de laatste regel aan een dergelijke bekentenis van onwetendheid in KaU. 2, 25 ten aanzien van de aard

94. STRAUSS, *o.c.*, p. 26 ; vgl. ook SCHARBAU, *o.c.*, p. 168 vlg.

95. Ook ten aanzien van deze *adhyakṣa* blijft de dichter begrijpelijkerwijze in het vage. Michalski, *o.c.*, p. 126 is van mening, dat *adhyakṣa* in de Rgveda altijd op de zon betrekking heeft en voorts dat „dans cet hymne, tout à fait rationaliste, il n'y a pas de place pour un dieu – dit is nl. de algemene opvatting van deze plaats – qui aurait la tâche de surveiller la terre ... Ce ne peut pas être un dieu créateur ni une divinité quelconque qui garde la terre du plus haut du ciel, mais une puissance tout-à-fait différente, entièrement réelle, notamment Sūrya - Soleil”. De zon was echter ook een godheid en de term *adhyakṣa*, die in de Rgveda niet vaak voorkomt, heeft in 10, 128, 1 betrekking op Agni, VS. 4, 19 op Indra, AV. 9, 2, 7 op Kāma etc., in het Mahābhārata, 12, 47, 22 cr. ed. op Kṛṣṇa. Men kan er voorts aan herinneren, dat Pr. U. 2, 3 vlgg. de levensadem of het levensbeginsel (*prāna*), de voornaamste van de machten die het universum steunen en verlichten, uitdrukkelijk de functies van tal van andere hoge machten, o.a. die van de zon (Sūrya) en van de schepper-god Prajapati, toebedeeld krijgt, en bovendien met het *sat* en *asat* gelijk gesteld wordt. D.w.z. de goden (*devas*) zijn in hun specifieke functies, (gedeeltelijke) manifestaties van het ene beginsel, dat tevens *sat* en *asat* is, het universum zelf in gevormde en vormloze toestand. „Het Ene noemen de geïnspireerde dichters op verschillende wijzen” (RV. 1, 164, 46). Men kan dus ook aan een min of meer persoonlijk aspect van het Ene denken, dat zijn oog over zijn schepping laat gaan. Vgl. Bhagavadgītā 9, 10 „Onder mij als leidend toezienaar (*adhyakṣa*) brengt de oermaterie (natuur, *prakṛti*) het bewegelijke en onbewegelijke (d.i. alles) voort”: hier is Kṛṣṇa, de spreker (God zelf), het Hoogste Wezen, dat hoewel transcendent, toch „zijn oog laat gaan” over de scheppende natuur. Men zij overigens in het algemeen zeer voorzichtig met bezwaren tegen een co-existentie van verschillende aspecten of manifestaties van het Ene of Hoogste Wezen in de Indische cultuur; men denke b.v. aan de identiteit van de *Īśvara* (de Heer) met het brahman (J. GONDA, *Inl. tot het Ind. denken*, p. 313 (onder *brahman*) en 314 (onder *īśvara*)) of aan de voorstelling dat wanneer de wereld periodiek niet bestaat, d.i. niet geëvolueerd is, het Ene, dat dan alleen is, zowel gerepresenteerd wordt door de slapende Viṣṇu, als door de wereldslang Śeṣa „de Rest (van het universum en tevens de potentialiteit voor een nieuwe emanatie van het universum)” en de oerwateren (zie een artikel van mijn hand over Atharvaveda 11, 7 te verschijnen in een feestbundel voor L. Renou, Parijs, 1966).

van het Hoogste Beginsel. Het is intussen duidelijk, dat de auteur het bestaan van een Hoog Wezen, dat meer is dan de *devas*, aanneemt, dat weten kan, en misschien het geheim van de schepping kent, maar dit wezen wordt niet, zoals later Prajapati, met het brahman (SB. 13, 6, 2, 8; TA. 10, 31), d.i. met het Ene (*Ekam*) geïdentificeerd⁹⁶. Ja, de verhouding tussen beide blijft onaangeroerd. Eveneens de vraag, vanwaar deze gestalte in het hoogste firmament is en hoe zijn relatie tot de wereld is te denken. Zo eindigt ook RV. 10, 82 in str. 7 „Niet zult gij Hem vinden die deze (schepselen) geschapen heeft. In nevelen wandelen de dichters van verzen”. Het eind van 10, 129 mag skeptisch lijken, waarschijnlijker is, dat de dichter wil duidelijk maken, dat het hier over dingen gaat die geen kennis kan peilen.

Summary (English translation of Rgveda 10,129).

1. There was not the undifferentiated 'chaos' nor the reality of the 'cosmos' then (cf. RV. 10, 72, 2 ; 3) ; there was not space (cf. RV. 1, 164, 6) nor the firmament which is beyond. What moved intermittently (cf. RV. 1, 164, 31 ; see st. 2 c) ? Where ? Under whose (masc. or neutr.) protection ? Was there (the primordial) water, the unfathomable, deep (cf. RV. 10, 82, 5 ; 6 etc.) ?
2. There was not death (nor continuation of life) then. There was no appearance of day and night (i.e. day and night could not be distinguished). The One (cf. RV. 10, 82, 2 ; 6) breathed without wind (breath) by its own nature. Other than that there was nothing else.
3. (There) was darkness. Hidden by darkness was this universe in the beginning, indistinguishable, something waving (not „water”, cf. st. 1 d). The virtual (cf. the verb in st. 6 d ; 7 a), viz. the One, which was covered by the void, assumed individual existence by the greatness of eternal heating.

96. Agrawala, *o.c.*, p. 17 vlg. betoogt, dat het gehele gedicht zich in deze zin toespitst: het wil nl. de schepping toeschrijven aan een „wezen” aangeduid als *adhyakṣa*, dat identiek moet zijn met het brahman. Immers brahman, aldus Agrawala, wordt ook bedoeld met het Ene in strophe 2 en in andere toespelingen. Ook hier bestaat weer de kans, dat deze auteur hetzij anachronistisch interpreteert, d.w.z. aan deze dichter een door hem (nog) niet gemaakte identificatie toeschrijft, hetzij over het hoofd ziet, dat de dichter opzettelijk de term brahman niet gebruikte. Men bedenke ook, dat *adhyakṣa* op een persoonlijk begrip wijst. Er wordt ook niet gezegd, dat de *adhyakṣa* zelf actief bij het scheppingsgebeuren betrokken is.

4. Desire in the beginning arose (came into being) on that (viz. on the One), which was the first seed (semen) of manas (the seat of thought, feeling, will, consciousness, and which may be identical with the One ; cf. JB. 1, 68 ; TA. 1, 23, 1). The sages after having received (it) in their hearts with the inspired thoughts of their minds, found the bond of the reality of the 'cosmos' in (with) the undifferentiated 'chaos'.
5. Their cord (presumably that of the creative architect ; enabling also to connect and distinguish) was extended across (probably in order to perceive or establish duality, e.g. of heaven and earth). Was there below, was there above ? There were semen-bearers, there were greatness (powers, cf. TS. 4, 3, 11, 1 ; see also BAU. 1, 4, 3 ; RV. 10, 72, 4 ; 10, 90, 5). There was own (inherent, specific) nature (power) below ; there was willingness (to give oneself) above (c and d chiastically).
6. Who knows for certain ? Who will (can) declare here, whence it has arisen (it was born), whence is this creation-in-differentiation ? With the creation (emanation)-in-differentiation of this (universe) the gods are at this side (which is known to us ; i.e. they did not exist before the creation of the universe). Who then knows whence it (the created or emanated universe) has come into existence ?
7. This creation (emanation)-in-differentiation, whence it has come into existence, whether it is the result of an act of founding or establishing or not, he who surveys it in the highest firmament, he only knows (it) – or else he (also) does not know (it).

LE DÉTAIL

par E. MINKOWSKI (Paris).

Vente en gros et au détail. La ménagère tous les matins achète ses provisions chez les détaillants. C'est clair et n'exige aucun commentaire, ne soulève aucun problème. Il n'en est pas toujours de même.

Entre le verbe détailler d'un côté, et le substantif détail et le participe détaillé de l'autre, dans l'usage qu'on en fait, un écart s'accuse. Cet usage pour ceux-ci est plus étendu que pour celui-là. Détailler une pièce d'étoffe ou un morceau de bœuf. Et un rapport détaillé ou un tout petit détail, révélateur parfois, qui permet à l'enquêteur de retrouver le malfaiteur, ce dernier, pour „parfait” que soit son crime, ayant omis quand même le petit détail qui le trahira par la suite. Et jusqu'à se perdre dans les détails ; à force d'arbres ne plus voir la forêt. Là, des problèmes se posent. Jusqu'où peut-on et doit-on aller ?

Faites moi un rapport plus détaillé de votre entrevue avec X ; le vôtre est trop succinct, trop court ; l'essentiel y est dit peut-être, mais c'est insuffisant ; on ne peut en tirer les conclusions que cette entrevue, dans la portée qu'elle peut avoir, comporte. Là, le „détaillé” indique un avantage, une exigence même, que son absence met fâcheusement en cause.

Je lis dans un roman la description d'une maison de campagne ; il y est question entre autres de la couleur des volets. Petit détail au fond, qui aurait pu être supprimé sans que la description soit compromise pour autant. Mais à force de passer les détails en revue les uns après les autres sous ce signe et les supprimer ainsi, de la description il ne resterait plus rien, ou du moins elle aurait perdu tout coloris et toute